

2012 / 2013
ODENSE TEATER
Spil levende

JEPPE PÅ BJERGET

Af Ludvig Holberg

Skolemateriale

Indhold

Kære underviser	3
Rolleliste og handling kort	4
Findes Jeppe stadig?	5
Den forvandlede bonde -Interview med hovedrolleindehaver Anders Gjellerup Koch	7
Mellem drøm og virkelighed - om scenografien	10
Ludvig Holberg	14
Holbergs komedier	17
Fæstebonden Jeppe	19
Hvor kommer Jeppe fra?	21
1700-tallets teater i Danmark	22
Skriv en anmeldelse	27
Anmeldelser af Jeppe	28
Prøv at spille skuespil	29
Uddrag af JEPPE PÅ BJERGET	30
Praktisk guide til Odense Teater	33

Kære underviser

Dette skolemateriale kan bruges som baggrundsviden til dig og inspiration til undervisningsforløb, du selv kan udvikle. Dele kan bruges som forberedelse af dig og dine elever, mens andet er velegnet til at arbejde med efterfølgende.

I den første del kan du læse om Odense Teaters udgave af JEPPE PÅ BJERGET fra forskellige vinkler.

Den midterste del handler om Ludvig Holberg og hans samtid. Du kan læse lidt om fæstebonden på jeppe's tid og om hvor Holberg fandt inspiration til figuren med mere. Der er desuden et afsnit om teatret på Holbergs tid og nøglepersonerne i teaterlivet på den tid.

I den sidste del kan du og dine elever arbejde med at anmelde en forestilling eller spille teater selv.

God fornøjelse til dig og dine elever!

Skolepris på teatrets egne forestillinger man. - tors. er 80 kr. pr. elev.

Udover en egenbetaling på 15 kr. pr. elev kan du søge Odense Teater om dækning af 50 % af skolens transportudgifter. Send en mail til presse3@odenseteater.dk

Odense Teaters Skolekontakt består af lærerrepræsentanter for forskellige områder indenfor skoler og gymnasiale uddannelser. Skolekontakten vejleder Odense Teater i arbejdet med skoler, uddannelsesinstitutioner og unge i teatret.

JEPPE PÅ BJERGET

Af Ludvig Holberg

Bearbejdet af Klaus Hoffmeyer med udgangspunkt i Niels Brunses sproglige modernisering

Iscenesættelse

Klaus Hoffmeyer

Scenografi og kostumer

Birgitte Mellentin

Lysdesign

Jesper Kongshaug

Redaktion på skolematerialet

John Bøttiger (Skolekontakten)

Thomas Tillner (Odense Teater)

Line Hede Simonsen (Odense Teater)

presse3@odenseteater.dk / 63 13 92 53

Spilleperiode

13. september - 9. oktober

Forpremiere 11. og 12. september

Jeppe på bjerget

I århundreder har vi spejlet os i klassikeren om bonden Jeppe, der både er en elskelig stakkel og en stakkels nar.

“Drømmer jeg, eller er jeg vågen?“, udbryder Jeppe og kniber sig selv i armen, da han vågner i baronens seng og ikke i vejkanten, hvor han faldt i søvn. Da han er kommet sig over den første forskrækkelse, beslutter han sig for, at han må være kommet i paradiset og kaster sig ud i rollen som tyrannisk herre. I begyndelsen er han en smule handlingslammet, men kommer hurtigt efter det og udsteder snart trusler og dødsdomme til højre og venstre.

Heldigvis for dem han tyranniserer, men desværre for Jeppe, varer hele herligheden kun én enkelt dag. Det er nemlig baronen og hans mænd, der har væddet om, hvordan sognets mest dovne bonde vil opføre sig med en barontitel i ryggen.

Da Jeppe vågner op på møddingen i sit gamle tøj, må han indse, at hvad der kommer let, går let.

ROLLELISTE

Jeppe

Anders Gjellerup Koch

Kammertjeneren

Martin Bo Lindsten

Jakob Skomager

Peder Dahlgaard

Lakaj

Anders Cornelius Zoffmann

Nille

Susan A. Olsen

Erik Lakaj

Morten Hembo

Baron Nilus/Dommeren

Kurt Dreyer

2. læge

Christian Bergman

Ridefogeden

Peter Zandersen

1. statist

Patrick Hansen

Ridefogedens kone

Sofia Mehlum

2. statist

Anders Landbo-Isaksen

Sekretæren/1. læge

Anders Glud Jensen

Findes Jeppe stadig?

Af forestillingens instruktør Klaus Hoffmeyer

Kender du Jeppe? Ja, ja, det er ham den fordrukne bonde, der vågnede i baronens seng. Men Jeppe i dag? Er det så en moderne svinebonde, som i en brandert bliver fisket op og bildt ind, han er miljøminister? Nej, vel?

Jeppe, som vi kender ham fra Holberg, findes ikke mere. Holbergs Jeppe er i de flestes bevidsthed en historisk taberfigur, nemlig den proletariserede bonde under herremandens åg. Den undertrykte Jeppe fra 1722 baner vej til bondefrigørelsen et halvt århundrede senere. Drukmåsen som fyrtårn for demokratiet! Komедien har i sit smukke efterliv fået status som politisk teater.

Politisk er den, men måske mindre hvis man kostumerer og spiller den i autentisk indpakning. Måske kunneman pakke dramaet ud, efterhånden som det skrider frem, befri det for det sjællandske eller fynske lokalpræg? Lukke det ud i den vide verden, hvor identiteterne driver deres spil, hvor det hedder sig, at alle kan lege med. En verden hvor baronens seng stadig forvandler dem, der lægger sig i den, men hvor flere og flere af os reguleres ned i grøften til et B-hold, hvor man overhovedet ikke er i nærheden af en baronseng, men hvor der til gengæld er en årtusindgammel rituel sandhedsleg, der hedder "Konge for en dag."

Holberg kaldte selv stykket "Jeppe på Bjerget eller Den forvandlede bonde". Og forvandle sig gør både Jeppe og dem der manipulerer med ham. Vend og drej det: Teater lever allenfals af forvandlinger. Det er nærmest selve grundstoffet.

Kan man forresten bruge sådan et ord i en moderne forestilling? Allenfals? Jeg mener, sproget har jo også flyttet sig siden Frederik den Fjerdes tid. Hvad gør vi? Siger vi de ord, Holberg skrev? Nej. Ikke sådan bare. Men med udgangspunkt i Niels Brunses sproglige opdatering tager vi et skridt eller to baglæns, i retning af Holbergs eget sprog. Så når Jeppe vågner og tror, han er en anden, så siger han ikke: "Når jeg føler på min hule tand, så synes jeg, det er mig." men: "Når jeg føler på min hule tand, så synes mig, det er jeg." Holbergs knudrede sprog har sine fordele, og så må publikum sluge nogle kameler. Også et løjerligt udtryk. Så har vi forkortet lidt og tildiget lige så lidt. For stykket er, med tugt at melde, et mesterværk.

Hovedrolleindehaver Anders Gjel-lerup Koch og instruktør Klaus Hoffmeyer under arbejdet med forestillingen

“
Kan man forresten bruge sådan et ord i en moderne forestilling? Allenfals?

Tegning af Boris Boll-Johansen

“
Folk siger nok
her i herredet, at
Jeppe drikker,
men de siger ikke,
hvorfor Jeppe drik-
ker;

Skuespilleren Ferdinand Lindgreen som Jeppe.
Kostumetegning af Christian Bruun 1805

Links og litteratur om Jeppe

<http://www.jeppepaabjerget.dk/>

<http://www.youtube.com/watch?v=7p0VIATBPck>

<http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/ludvig-holberg-jeppe-paa-bjerget-1722-tragikomisk-tabernar-eller-selvironisk-tabumester/>

Den forvandlede bonde

- interview med skuespiller Anders Gjellerup Koch

Mange store personligheder har gennem tiden lagt krop til den store rolle som Jeppe. Her fortæller skuespiller Anders Gjellerup Koch, der spiller, Jeppe på Odense Teater, om arbejdet med rollen.

Der har været helt faste traditioner for

hvordan JEPPE PÅ BJERGET skulle spilles på for eksempel Det Kongelige Teater. Hvordan griber I forestillingen an?

"Det vil vi i hvert fald gøre op med. Vi er levende mennesker, der fortolker historien for et levende publikum. Det giver mening, og det er spændende. Hvis man vil spille den gamle JEPPE PÅ BJERGET, PÅ BJERGET, kan man lige så godt gøre det på et museum. Omvendt skal man også bruge den oprindelige historie i sin fortolkning, ellers kan man lige så godt spille noget andet.

Hvordan er det at arbejde med JEPPE PÅ BJERGET?

Holberg var en stor menneskekender. Han skrev begavet og nuanceret om mennesker og deres svagheder. Derfor er JEPPE PÅ BJERGET skøn at gå på opdagelse i. Ikke mindst sammen med en instruktør som Klaus Hoffmeyer. Han er indbegrebet af udvikling og nytænkning, også når man spiller en klassisk tekst som JEPPE PÅ BJERGET. Han er den ultimativt bedste instruktør, jeg har mødt. Han udfordrer os skuespillere og gør det på en måde, der virkelig stimulerer os til at yde vores bedste."

Har du gjort noget særligt for at sætte dig ind i rollen som Jeppe?

"Jeg har købt et årskort til Den Fynske Landsby. På den ene side vil vi ikke spille JEPPE PÅ BJERGET, som om den foregik i gamle dage. På den anden side er stykket jo skrevet i 1722, og for at fange de nuancer, Holberg har med, har det været sjovt at gå rundt i en tidsslomme derude. Jeg har gået ude i Landsbyen og indsnuset duftene og sanset synsindtrykkene, mens jeg har øvet mine replikker. Jeg har også siddet ved spisebordet i et bestemt hus og øvet mig. På den måde her jeg fået en kropslig fornemmelse af, hvor småt og primitivt alt omkring en fæstebonde, som Jeppe har været.

Vi har også ladet os inspirere af koreografen Pina Bausch, der har arbejdet med, hvordan kroppen kan tage magten over mennesket. Jeppe har for eksempel nogle diskussioner med sin krop om, hvor den skal gå hen. Ryggen ved, at den får bank af Jeppe's kone Nille, hvis den ikke går til byen og køber sæbe, mens benene vil hen til Jakob Skomager og drikke. Jeg har også siddet og fundet videoer på youtube af fulde mænd, der danser. De videoer har sådan en stemning af alvor og sjov på samme tid, de er lige på kanten til at være tragiske lidt ligesom Jeppe."

"Scenografisk er vi i en verden, der både har drøm, eventyr og fuldskabens forvirrede sanser i sig. Da Jeppe vågner i baronens seng efter en kæmpebrandert, har han en replik, der hedder "Drømmer jeg, eller er jeg vågen". Det må publikum gerne blive lidt i tvivl om i løbet af forestillingen. Måske foregår det hele inde i hovedet på Jeppe - i et delirium eller en hallucination."

Hvem er Jeppe? Han drikker, hans kone banker ham, han er ikke far til ret mange af sine børn. Hvordan er han havnet i den suppedas?

"Vi får at vide i manuskriptet, at Jeppe har været i krig i 10 år. Vi har forestillet os, at han sikkert har været en dygtig bonde engang. At han og Nille elskede hinanden, dengang de fik deres første barn. Senere, da Jeppe kom hjem fra krigen, var han blevet skadet på en eller anden måde. En slags posttraumatisk stress. Pludselig har livet som bonde, forsørger, ægtemand og far ikke givet mening overfor krigens gru og rædsler inde i Jeppe's plagede hoved. Han er begyndt at drikke, og har svigtet Nille totalt. På den måde forstår man jo godt, at hun er rasende. Men det hele bliver bare værre af, at hun slår ham og er ham utro med degnen, som er far til tre af deres børn."

Hvad ville Holberg fortælle med JEPPE PÅ BJERGET? Og hvad kan historien fortælle os i dag?

"På Holbergs tid var demokratiet i sin vorden. Jeppe's forvandling til en tyrannisk baron afspejler en bekymring for, hvad der ville ske, hvis alle og enhver kunne få magten. "Når skidt kommer til ære, ved de ikke, hvordan de skal være" er moralen, som jo er svær at sluge med moderne ører. Men en af Holbergs pointer er også, at man ikke kan kaste et menneske uden nogen forudsætninger ud i at lede andre. Der skulle oplysning til, før demokratiet var en mulighed. Omvendt er baronens stand i forestillingen heller ikke særligt regeringsduelig. Adlen keder sig så meget, at de udstiller uskyldige,

“
Det allerbedste ved brændevin, det er det der at man bliver så modig bagefter. Nu tænker jeg ikke mere hverken på min hustru eller Mester Erik, så forandret blev jeg af det sidste glas.

almindelige mennesker som Jeppe i en grov practical joke. Holberg mente, at det kræver dannelse, etik og høj moral at bestemme over andre mennesker - det kan man nok ikke blive mindet om for tit, tænker man, når man ser ud over det politiske landskab. Eller hvad med talentshows og X-Factor, hvor man tager almindelige mennesker og gør dem til "superstjerner", uden at give dem nogen forudsætninger for at tackle pludselig berømmelse. De risikerer at ende som tragiske og komiske narre, der ikke kan bruge berømmelsen til noget som helst, når de en dag vågner op i deres egen seng og selv skal tage opvasken."

Hvad sker der med Jeppe, når forestillingen slutter?

"Da Jeppe til sidst må se døden i øjnene, genoplever han nogle af de lykkestunder, han trods alt har haft. Hvem ved, måske indser han, at han ikke skal blive ved med at flygte ind i spritten, men må nyde det liv han nu engang har."

“
**Slyngel,
kanalje,
møgbæst,
hundehoved!**

Mellem drøm og virkelighed

“

Scenografisk er vi i en verden, der både har drøm, eventyr og fuldskabens forvirrede sanser i sig. Da Jeppe vågner i baronens seng efter en kæmpebrandert, har han en replik, der hedder "Drømmer jeg, eller er jeg vågen". Det må publikum gerne blive lidt i tvivl om i løbet af forestillingen. Måske foregår det hele inde i hovedet på Jeppe - i et delirium eller en hallucination.

Det er scenografen Birgitte Mellentin som har skabt scenografi og kostumer til JEPPE PÅ BJERGET. Hun har skabt et forvandringsrum med prismeformede tårn (periakter) der kan dreje omkring sig selv. De kan vendes og skiftevis illudere en rugmark, spejle eller park. Der er scenetæpper på bagscenen samt et skråt, perspektivisk gulv.

Universet leger med tanken om at vi befinder os et sted mellem drøm og virkelighed. Og vi befinder os også et sted mellem fortid og nutid. Scenografen har boltret sig med at blande fortidige el-

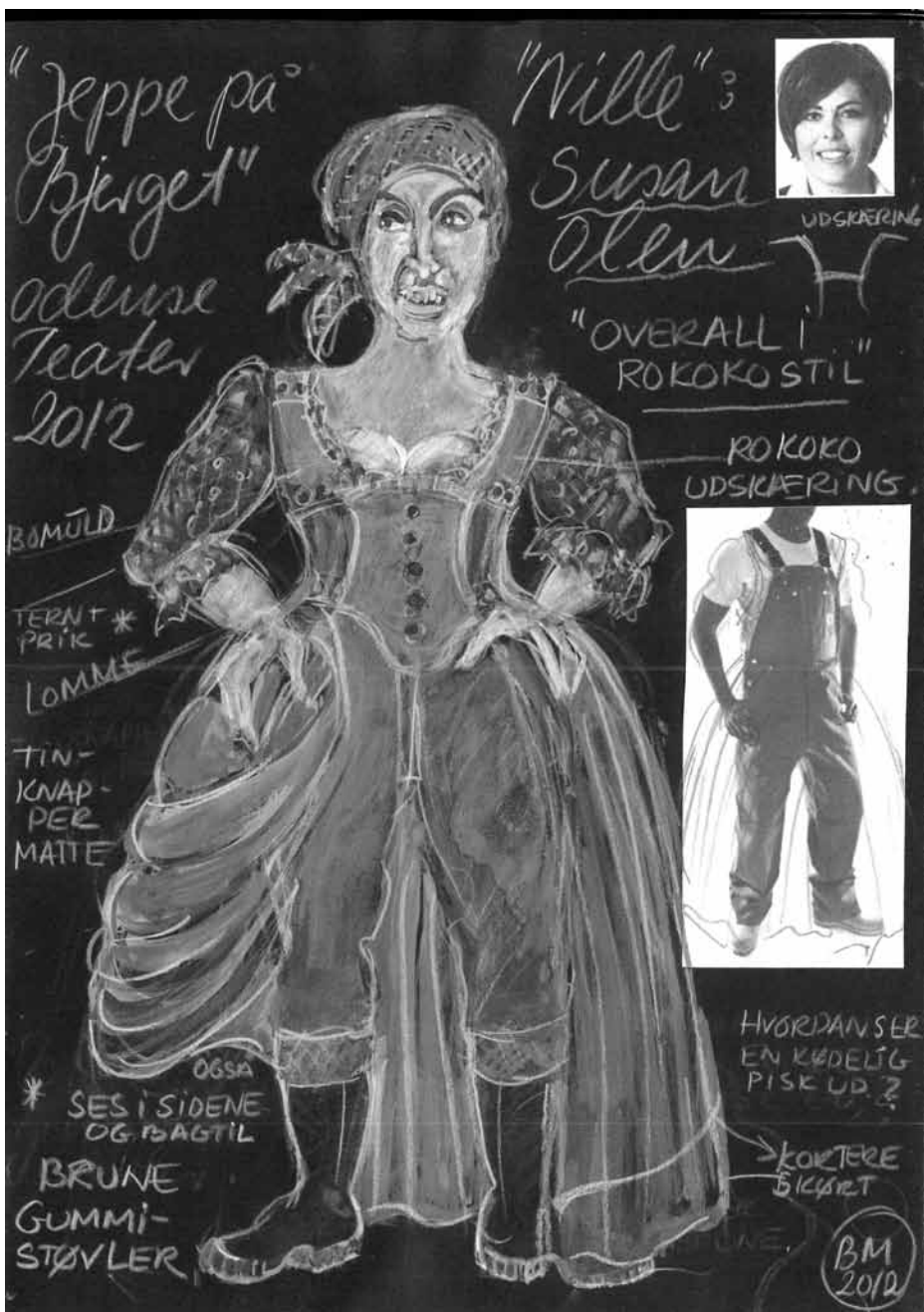
ementer med et moderne udtryk. Der er både en meget gammeldags trillebør, pudderparykker, en lygtepæl, solbriller og et moderne walk in closet.

Jeppe er klædt ret gammeldags ligesom de fleste andre roller også er det. Men selve scenerummet er mere moderne og minimalistisk. Og dog - for netop periakter og scenetæpper der går op og ned samt den perspektiviske skrå scene var netop 1700 tallets mest brugte virkemidler når det kom til scenografi.

Her er scenograf Birgitte Mel-lentins tegning af hvordan hun forestiller sig Jeppe's kostume skal se ud.

Prøv at se på det færdige ko-stume og se hvordan teatrets skræddere har løst opgaven sammen med scenografen.

Her er scenograf Birgitte Mel-lentins tegning af hvordan hun forestiller sig Jeppe's kone, Nilles kostume skal se ud.

Prøv at se på det færdige ko-stume og se hvordan teatrets skræddere har løst opgaven sammen med scenografen.

Arbejdsopgave

Forestil dig at du skal designe en scenografi til JEPPE PÅ BJERGET.

Skulle din scenografi være mere gammeldags eller mere moderne?

Vælg en scene, for eksempel Jeppe i "Baronens seng" og lav en tegning af hvordan du ville have lavet den.

Lav din egen kostumetegning til Jeppe og Nille.

Prøv at gøre tegning/collage og de medfølgende forklaringer så detaljerede som mulige.

Ludvig Holberg

BARNDOM OG UNGDOM: Ludvig Holberg (1684-1754) blev født i handelsbyen Bergen i Norge. Fra 1536 til 1814 udgjorde Norge en del af det dansk-norske tvillingerige som fra 1660, ved enevældens indførelse og frem til 1814 blev regeret af danske konger. Han var søn af oberstløjtnant Christian Nielsen Holberg og Karen Leth. Moderens morfar var biskop i Bergen, medens faderen var af bondeslægt. Han avancerede dog til oberstløjtnant, og fik derved adelig rang.

STUDIER: I Bergen gik Holberg i latinskole. Han kom til København, hvor han dimitterede til Københavns Universitet i 1702. Herfra tog han den filosofiske eksamen samt teologiske attestats i 1704. Holberg var således uddannet på Københavns Universitet og kom i mange år til at fungere som underviser på universitetet. I 1720 blev han professor "Eloquentiae", dvs. professor i veltalenhed. 1730 fik han et professorat i historie. 1737 ombyttede han sin lærergerning med stillingen som økonomisk administrator på universitetet.

REJSER: Holberg var meget berejst, og rejste bl.a i Holland, England, Frankrig og Italien. I 1706 rejste han med en ven til Oxford, hvor han fik vakt sin lyst til at blive forfatter. Fra 1714 -16 rejste han i Frankrig og Italien. Det var især i de lande, at Holberg blev inspireret i sin smag og i sit kunstsyn samt teater. Holbergs rejser inspirerede ham til forfatterskabet, og de mange indtryk fra rejserne må have modnet ham både kunstnerisk og intellektuelt.

VÆRKER: Holberg har en stor litterær produktion bag sig. Han debuterer med sin *NATUR OG FOLKERET* i 1716. I 1720-erne blev Holberg grebet af sin "Poetiske Raptus" som resulterer i det komiske heltedigt *PEDER PAARS* (1719-20) og komedierne. 1722-27 skrev Holberg 27 komedier. Komedierne blev udgivet under pseudonymet Hans Mickelsen. Det første bind blev udgivet i 1723 med en fortale af en vis Just Justesen (Holberg selv). Fortalen er et forsvar for scenekunsten og hedder "Just Justesens betænkning over komedier." Andet bind er fra 1724. Holberg skrev yderligere 6 komedier i 1751. Holbergs komedier er påvirket af Molière og den romerske komediedigter Plautus. Molière var inspireret af den italienske *Commedia dell'Arte* gennem den italienske trup "La Comedie Italienne", som fungerede fast i Paris på den tid. Denne italienske teaterform er kendetegnet ved faste karaktertyper, masker og improvisation. Holberg satte pris på *Commedia dell'Arte* med dens grovkornede komik og groteske humor, og han kendte til den trykte udgave af parisertruppens stykker. Holberg har desuden også skrevet de såkaldte *Epistler*, som giver et fortrinligt billede af

Det ældste portræt af Holberg. Stik af Johann Martin Bernigeroth 1757 efter et billede af Johan Roselius.

Holberg selv og hans syn på alt fra teater, sprog, kvinder, moral og til bandeord, økonomi og meget andet.

Epistlerne

En epistel er et brev skrevet til unavngiven person, med andre ord til alle. Holbergs epistler er fortrinsvis forfattet i hans sidste år, og emnerne er mange. Epistlerne beskæftiger sig med dagligdags ting, personlige interesser og aversioner, religion, tolerance, kvindens stilling, ytringsfrihed, moralske værdier etc. Der var ingen ende på, hvilke emner han kastede sig over. Fælles for alle var dog, at han ønskede at få læseren til at være kritisk, tænke selvstændigt og sætte spørgsmålstegn ved konventionerne. Hans forfatterskab var et stort dannelsesprojekt. Han troede på menneskets åndelige ressourcer (1716): "Menneskets herlighed frem for de umælende dyr kan ses af, at det er begavet med en fornuftig sjæl med et herligt lys til at sætte sig ind i og bedømme en sag."

Undervisningen på universitetet fik også et ord med på vejen. Han fandt den altdominerende udenadslære meget lidt givende og ønskede et undervisningsforum, hvor de studerende kunne stille spørgsmål, så universitetet kunne blive stedet, hvor folk diskuterede og fornuftens argumenter var afgørende.

Holberg var på mange måder forud for sin tid, for eksempel argumenterer han flere steder i sit forfatterskab for, at kvinderne bør have en anden status, da deres hoveder absolut ikke er ringere end mændenes. Holberg skriver i en epistel, at kvinden, på grund af graviditet etc., måske er hindret i at arbejde seks uger om året. Men til gengæld er der masser af mænd, der grundet mangel på et godt hoved er uegnet hele året. Et andet sted skriver han, at manden godt nok er kvinden fysisk overlegen, men at man af den grund ikke skal regne manden for den klogeste. Måske er det naturens mening, at kvinden skal tage sig af tankevirksomheden, og manden af det fysiske arbejde.

Kunne Holberg ikke lide bønder?

Når man tænker på hvordan Holberg portrætterer bonden Jeppe i

JEPPE PÅ BJERGET kan man få den tanke at det handler om at udstille bondestanden. Men læser man andre af Holbergs tekster ser man at sådan forholder det sig ikke. I hvert fald ikke kun. Holberg ville nok sige meget andet også.

”Jeg taler aldrig med bønder, uden jeg jo lærer noget af dem. Thi de ræsonnerer ikke uden om solide og magtpåliggende ting, hvorom de ved fuldkommen besked. man kan af dem lære, hvorledes jorden skal dyrkes, heste og kvæg konserveres, skovene sættes i stand, gårde bygges, og en skikkelig økonomi føres. Derforuden profiterer jeg af deres omgængelse i sproget. Thi jeg lærer af dem gode gamle danske ord, som i købstæderne er forglemte, og hvori end lærde folk er ukyndige, såsom de er kommet af brug og ikke findes uden i vore gamle lovbøger. Derforuden er bøndernes tale naturlig og uden affektation eller urimelige komplimenter.

Når en bonde hilser mig, ønsker han Guds fred, og når han går bort, siger han farvel! En købstadsmand derimod klader mig for og bag sin herre, og sig skyldigste tjener, skønt han ved alle lejligheder bevidner, at han er mig aldeles ingen tjeneste skyldig. Spørger jeg bonden om nyt, fortæller han ikke uden det, som han ved, og indskrænker sig i sin egen landsbys historie, så at, om jeg hører kun lidet, så får jeg dog noget tilforladeligt at vide. Spørger jeg købstadsmanden om nyt, giver han mig et udtog af de sidste aviser, som jeg selv forhen har læst, og fører mig igennem Tyskland, Ungarn, Tyrkiet, indtil persien, ja, omstændeligen fortæller mig ting, hvorom han selv ikke ved ringeste besked, og som mig er aldeles ikke magtpåliggende at vide. Store købstæder er store sladderskoler, hvor unyttige ting bliver omtalt i et urent og fordærvet sprog.”

Afsnittet ”Kunne Holberg ikke lide bønder” er et uddrag fra Thomas Bredsdorffs ”Den radikale Holberg” Rosinante

Litteratur: Thorkild Borup Jensen:
Ludvig Holberg, Dlf
Sigurd Højby: Holberg, Epistler og
Moralske Tanker, Gyldendal
Thomas Bredsdorff: Den radikale
Holberg, Rosinante
Sidsel Sander Mittet: Ludvig Hol-
berg, Litteratursiden.dk

Holbergs komedier

Den Politiske Kandestøber, 1722
Den vægelsindede, 1722
Jean de France eller Hans Frandsen, 1722
Jeppe paa Bierget eller den forvandlede Bonde, 1722
(optaget i Kulturkanonen, 2004)
Mester Gert Westphaler, 1722
Barselstuen, 1723
Den ellefte Junii, 1723
Jacob von Tyboe eller den stortalende Soldat, 1723
Ulysses von Ithacia, 1723
Erasmus Montanus eller Rasmus Berg, 1723
Don Ranudo de Colibrados, 1723
Uden Hoved og Hale, 1723
Den Stundesløse, 1723
Hexerie eller Blind Allarm, 1723
Melampe, 1723
Det lykkelige Skibbrud, 1724
Det Arabiske Pulver, 1724
Mascarade, 1724
Julestuen, 1724
De Usynlige, 1724
Kildereisen, 1725
Henrich og Pernille, 1724-1726
Den pantsatte Bondedreng, 1726
Pernilles korte Frøkenstand, 1727
Den Danske Comoedies Liigbegængelse, 1727
Den honette Ambition, 1731
Plutus eller Proces imellom Fattigdom og Riigdom, utg. 1753
Husspøgelse eller Abracadabra, utg. 1753
Philosophus udi egen Indbildning, utg. 1754
Republiqven eller det gemeene Bedste, utg. 1754
Sganarels Rejse til det philosophiske Land, utg. 1754

Arbejdsopgave

Prøv at kigge Holbergs komedier igennem. Kender du nogle af dem?

Vælg tre ud og fortæl om dem. Hvis du ikke kender dem så find ud af hvad de handler om.

Hvor kommer Jeppe fra?

Jeppe på Bjerget eller Den forvandlede Bonde - Komædie udi fem akter. Skrevet i 1722 og opført samme år på Teatret i Lille Grønne-gade. Komædien har altid været meget værdsat, og Jeppe-rollen er blevet spillet af mange store skuespillere op gennem tiden. Jeppe på Bjerget er et af de stykker af Holberg, som først blev oversat til et andet sprog. I Stockholm blev det spillet på tysk i 1733. Det er f.eks. oversat til tysk flere gange fra 1700-tallet og til vore dage. I 1765 udkom det på russisk. På nederlandsk i 1767 og 1781. Finsk 1863. Bulgarsk 1900. Engelsk 1914 og fransk i 1919. Stykket har åbenbart en publikumsappel, som rækker udover den rent danske kontekst med den sjællandske bonde, der drikker og får bank af konen. I Justusens betænkning over komædier skriver Holberg:

"Jeppe paa Bierget eller Den forvandlede Bonde (er) en af Bidermanni gamle Historier, som Autor har udført i en Comoedie. Dette er den eeneste Materie, som ikke er opspunden udi Autors egen Hierne, hvorfor han ingen Berømmelse forlanger deraf, hvor vel de artige Kløgter, som legges udi Bondens Mund, og bevæge alle slags Tilskuere til idelig Latter, ere hans egne. Den blev spillet første gang meget ilde formedelst en forvirring, som samme aften rejste sig blandt acteurerne, men anden gang alle folk til fornøjelse, især formedelst personen Monsieur Gram, der agerer så naturlig en sjællandsk bonde."

Holberg fortæller os i ovenstående citat, at han ikke selv har opfundet "materien" – plottet for komædien, men at han har den fra en gammel historie af en vis Bidermann. Jesuitpræsten og forfatteren Jakob Bidermann skrev en fiktiv rejseroman på latin kaldet Utopia, som udkom i 1640. Romanen beskriver et karneval, hvor en bonde gøres til en såkaldt narrefyrste.

Dette at være konge for en dag er en ældgammel historie, som kan spores langt tilbage. I det gamle Rom fejrede man i slutningen af december de såkaldte Saturnalier. Det var festdage, som udover religiøse ritualer blandt andet bestod i, at man frigav slaver eller også byttede roller, så at herskabet opvartede slaverne under festdagene. Der var tale om en slags omvendt samfundsorden, hvor slaver var herrer, og herrer slaver. Fra antikken og op gennem middelalderen og frem til vor tid har man i Sydeuropa fejret karneval og i norden Fastelavn. Et typisk fænomen for ældre tiders karneval var indsættelsen af en narrefyrste. Han regerer som konge i karnevalets omvendte verdensorden. Når karnevalet slutter, henrettes en dukke som forestiller narrefyrsten. Således kommer narrefyrsten til at fungere som en rituel syndebuk for samfundet. Efter løssluppenheden og anarkiet, maskerne og de ombyttede roller vender man tilbage

til den orden, som herskede før karnevalet. De mere civiliserede maskerader, som netop var så populære i 1700-tallet, har Holberg både kunnet opleve i Danmark, men også på sine udenlandsrejser. Ved karnevalstid i 1633 blev komedien *BONDEN SOM KONGE* opført. Den var skrevet af en polsk digter ved navn Piotr Baryka. En senere latinsk version af Barykas komedie, som blev spillet i 1700, hed *Metamorphosis rustici in Regem* = Bonden forvandlet til Konge. Dette leder tanken hen på Holbergs undertitel – den forvandlede bonde. Forvandlingsmotivet går igen. Drukkenbolten som narres til at tro, at han er herre kendes også fra Shakespeares *TROLD KAN TÆMMES* fra 1593. Den spanske barokdramatiker Calderón, som i komedien *LIVET ER DRØM* 1635 lader hovedpersonen falde i søvn i sit fængsel og derefter vågne op på kongeslottet, falde i søvn igen og vågne op i fængslet, og tro, at det hele var en drøm.

“Drømmer jeg, eller er jeg vågen?” Drukkenbolten Jeppe, hvis historie blev spillet første gang på Teatret i Lille Grønnegade i 1722 af Monsieur Gram, der agerede så naturlig en sjællandsk bonde, bærer åbenbart noget dybere almenmenneskeligt i sig end som så. Holberg har altså bevidst eller ubevidst trukket på ældre fortællinger og teaterstykker og øst af en ældgammel myte om narren og dennes dobbelte rolle, som den der bliver gjort nar af, men som selv ender med at gøre nar af.

Fæstebonden Jeppe

Jeppe var fæstebonde. Hans gård var ejet af herremanden. Jeppe havde som alle Danmarks fæstebønder indgået en kontrakt med herremanden om betingelserne for fæstet, lejen af gården.

De vigtigste ydelser var landgilde og hoveri.

Landgilde bestod dels af en pengesum og dels i endnu højere grad af naturalier, som fæstebonden forpligtigede sig til at betale herremanden.

Hoveri var arbejde, som bonden skulle udføre på herregården. Der var store forskelle fra herregård til herregård på, hvor mange dage det drejede sig om. Den største belastning for fæstebonden var, når der ikke forelå aftale om bestemte dage; men at man blot skulle stille, når der blev sendt bud efter en. Så havde man ikke mulighed for selv at planlægge arbejdet på fæstegården, men kunne blive tvunget til at forlade gården midt i arbejdet, fx i høsten. Visse herremænd var så ihærdige i deres iver for at styre deres bønder, at de anvendte fysisk afstraffelse for at tvinge fæstebonden til at parere ordre. Træhesten er nok det mest afskrækkende eksempel på et torturretskab anvendt på danske fæstebønder.

Kun ca. 2 procent af landbrugsjorden var på Jeppe's tid ejet af selvejere – bønder, som ejede egen gård og ikke var underlagt nogen herremand. Resten af jorden var under herregårdene.

Herremanden administrerede jordskatten, som fæstebønderne skulle betale til kongen. Til gengæld for arbejdet med at inddrive skatterne fik hovedgårdene (herregårdene) skattefrihed. Herremanden skulle dog fra 1701 (soldaterudskrivningen) sørge for, at et vist antal karle blev soldater. Soldatertiden var på seks år og forhadet. Den stod på prygl og eksercits og blev i krigstid anset for den visse død. Jeppe's krigstraumer, der stammer fra hans deltagelse i Store Nordiske Krig (1700-1721) er helt forståelige.

Historien om Jeppe foregår før stavnbåndets indførelse i 1733, men efter vornedskabets afskaffelse i 1702. Vornedskabet pålagde fæstebønderne at blive på gården. Tiden omkring 1722, som komedien er fra, var på papiret en frihedens tid, men friheden var kort, kun 31 år. Ophævelsen af vornedskabet hjalp dog ikke Jeppe, da den kun gjaldt for drenge født efter 1699.

Når Holberg som oplysningstidens bannerfører beskriver fæstebondens stilling, kunne man forledes til at tro, at han ønskede at bevidstgøre den danske bonde til selv at sætte ploven i egen jord. Men så langt gik Holbergs reformønsker næppe. I det hele taget tænkte man ikke rigtigt i de baner endnu. Vi befinder os immervæk nogle år før den franske revolution.

Skuespilleren Ferdinand Lindgreen som Jeppe. Kostumetegning af Christian Bruun 1805

Holbergs komedier spillede i København, og der er næppe nogen fæstebonde, der har overværet en af Holbergs komedier. Teatret var for borgerne og den del af adelen, der var bosiddende i hovedstaden, om ikke andet så i vinterperioden.

Arbejdsspørgsmål

Hvordan opfatter du portrættet af bonden Jeppe i JEPPE PÅ BJERGET?

Hvilke dele og moraler af historien synes du der er lagt særlig vægt på i Odense Teaters version?

1700-tallets teater i Danmark

Dramatisk kunst og mindre interimistiske teaterscener af forskellig art har eksisteret i Danmark siden middelalderen. I kirken blev spillet forskellige kirkespil og mysteriespil. I 1500 og 1600-tallet opføres skolekomedier på latin og dansk som et led i dannelse og veltalenhed. Præsten Justesen Ranch skrev danske skolekomedier samt en farce Karrig Nidding. Men et fast teater – et komediehus og et operahus som arkitektonisk monument bliver først en realitet under enevælden. Barokken er den stilart, som gennemsyrrer 1600-tallet, og som fortsætter til ind i første halvdel af 1700-tallet. Den kommer efterhånden også til Danmark sydfra – Italien, Frankrig og Holland, og påvirker både kunst og litteratur, arkitektur, mode og musik. Frankrig, Italien og Tyskland kommer til at inspirere kulturlivet. Indenfor den dramatiske digtning, er det især de franske komedier og i betydeligt mindre grad tragedier, som skal vise sig at påvirke dansk dramatik. Operaen, som opstod som kunstart i slutningen af 1500-tallet, kommer til at få en enorm betydning for både teaterkunsten og byggeriet af teaterhuse rundt om i Europa de næste par hundrede år – ja, faktisk frem til i dag. Det var særligt kongerne, fyrsterne og deres hoffere, som dyrkede denne kunstart, men borgerskabet fik hurtigt adgang til operaen. Som mange andre europæiske konger var Frederik 4. interesseret i kunst og kultur. Kongen rejste på flere dannelsesrejser til forskellige europæiske lande, heriblandt Italien. I Venezia fik han set karneval og fik derudover overværet forskellige operaopførelser, hvilket dannede grundlag for hans operainteresse. Han var i det hele taget glad for musik, og elskede at danse og at afholde maskeballer. Foruden hoffets forlystelseskultur var København i begyndelsen af 1700-tallet præget af omvandrende skuespiltrupper, især fra Tyskland, marionetteater, gøglere og akrobater og dyrekampe. Folkelige fester som fastelavn har ligeledes kunnet opleves, hvor udklædning og andre løjer har fundet sted. Maskeballerne bliver efterhånden også en del af borgerskabets selskabelige liv. Derudover var der spisesteder og værtshuse, hvor man både har dyrket kortspil, dans og musik.

OPERAHUSET I BREDGADE

Inspireret af udlandet besluttede Frederik 4. sig for at bygge et operahus i København. Det skulle ikke kun være for kongen og hoffet, men også for almindelige borgere. Operahuset blev opført 1701-03 på hjørnet af Fredericiagade og Bredgade. Det var udstyret efter datidens behov, men problemer af teknisk art samt dalende publikumsinteresse og ikke mindst konkurrence fra de såkaldt tyske vandretrupper, som opførte stykker spillet på tysk, førte til, at huset allerede i 1708 blev opgivet og ombygget til kadetakademi. Bygningen findes stadig i dag, og huser Østre Landsret. Den første forestilling i Operahuset var komedien Amphitryon skrevet af den franske

Teaterlivet på
Holbergs tid

komediedigter Molière (1622 – 73). René Montaigus trup skal have stået for opførelsen. Komedien kræver en del af både teatermaskineri og dekoration. Ved hjælp af bevarede regnskaber fra Operahuset kan man se, at stykket blev opført med forskelligt udstyr, bl.a en luftmaskine, som kunne føre de optrædende guder Jupiter og Merkur ned fra teaterloftet og op igen.

SLOTSTEATER

I 1712 indrettede Frederik 4. et lille teater på Københavns Slot. Man mener ikke, at almindelige borgere havde adgang til dette teater. Teatret var indrettet i forbindelse med riddersalen og man har højst sandsynligt genbrugt diverse sceniske materialer fra Operahuset. Nogle få teaterprogrammer fra hoffet på fransk og tysk er overleveret. Disse programmer indeholder både rollelister og resumeer af stykkernes handling. I 1721 skrev kongen en kontrakt med den tyske teaterleder Johan Kayser, der skulle skaffe et tysk operaselskab til ved jævne mellemrum at opføre operaer ved det danske hof. Kontrakten blev udfærdiget, mens Montaigu var i Paris. Efter denne rejse optrådte Montaigus trup, så vidt man ved, ikke yderligere ved hoffet.

DET LILLE GJETHUS

Det lille Gjethus blev opført i 1672 som et kanonstøberi på Kongens Nytorv i København ikke langt fra, hvor det Kgl. Teaters Gamle scene befinder sig i dag. Oprindelsen til navnet kommer af plattysk GIE-TEN = Støbe. Capion og Samuel von Quoten havde fået tilladelse til at opføre komedier i bygningen, og den stod klar til formålet i marts 1720. Det var særligt tiltænkt de tyske vandretrupper med deres "Haupt-und Staatsaktion", som er en betegnelse for de tyske vandretrupperes repertoire i 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet. Det var ofte bearbejdede af ældre stykker og operaer. De blev spillet i et opstyltet og dramatisk sprog. Der blev spillet med en overdreven gestik og med dramatiske effekter og pompøse kostymer. Holbergs komedie Ulysses von Itachia fra 1725 er en parodi på denne genre. Det lille Gjethus blev dog ikke nogen succes som teater, især fordi forestillingerne blev opført på fransk og tysk. Bygningen undergik herefter flere forandringer og blev sidenhen revet ned.

TEATRET I LILLE GRØNNEGADE

Frederik 4. havde underskrevet fredstraktaten i 1720, som gjorde en ende på den store nordiske krig, og der var god grund til at satse på underholdning og morskab. Montaigu søgte i 1722 tilladelse af kongen til at opføre komedier på dansk. Udover det kongelige privilegium, gav kongen ham 200 rigsdaler som en støtte til at påbegynde af projektet. Den 23. september 1722 åbnedes med Gniernen

DE IMPLICEREDE KONGER

Christian 5.(1646—1699)

Frederik 4.(1671-1730)

Christian 6.(1699–1746)

Frederik 5.(1723 -1766)

(Den Gerrige) af Molière. En uge efter blev Holbergs komedie Den politiske Kandestøber spillet for første gang på teatret og i teaterhistorien. Selvom der blev spillet enkelte franske tragedier oversat til dansk, var teatret fra begyndelsen af domineret af komedien. Denne forkærlighed for komedien skulle vise sig at påvirke dansk teater i mange år efter. Teatret i Lille Grønnegade blev opført i 1721 af entreprenøren Etienne Capion som et teaterhus for komedie og maskerade. Capion havde lånt en stor sum penge for at kunne købe grunden og til opførelse af selve teaterbygningen. Huset blev opført udelukkende til teaterformål og lå i den nuværende Ny Adelgade tæt ved Kgs. Nytorv. Bygningen blev desværre revet ned allerede i 1738, så vi kan kun gætte os til, hvorledes teaterhuset har fungeret. Vi ved dog, at det var et såkaldt logeteater i 3 etager med plads til ca. 500 tilskuere inklusive tilskuerpladser på scenen. Dette fænomen med tilskuere på selve scenen var en konvention, som man rundt omkring på Europas scener kunne opleve på den tid. Selvom teatret fra begyndelsen af oplevede en stor interesse fra publikum, var der allerede fra begyndelsen af økonomiske problemer. Publikums vakkende interesse og andre omstændigheder gjorde, at teatret flere gange var i alvorlige økonomiske vanskeligheder. I 1727 stod det efterhånden klart, at teatrets dage var talte. I den anledning skrev Holberg stykket Den danske komedies ligbegængelse. Teatret nåede dog at fungere frem til oktober 1728. Det var dog ikke af økonomiske årsager, at teatret måtte lukke, men derimod en katastrofe for byen. København oplevede en voldsom brand, der lagde omkring en tredjedel af byen i aske. Teatret brændte dog ikke, men branden blev tolket som et udslag af Guds vrede. Forlystelser og hermed også teater blev set som årsager til Guds straf. Teatret måtte definitivt lukke, og en ny tid begyndte, da Christian 6. besteg tronen i 1730. Den religiøse konge, som var påvirket af pietismen – en fromhedsdyrkende og streng udgave af kristendommen – forbød enhver forlystelse om søndagen, hvilket gjorde det svært for teatret at overleve. Det var først med Frederik 5. at teatret genopstod. I 1748 åbnede Komediehuset på Kgs. Nytorv. Teatret var tegnet af arkitekten Nicolai Eigtved, og blev bygget på grunden, hvor det Lille Gjethus havde ligget. Denne bygning blev senere til Den Kongelige danske Skueplads. Eigtveds bygning blev senere revet ned for at gøre plads til det nuværende Kongelige Teater på Kgs. Nytorv (Gamle Scene), som stod færdigt 1874.

Vigtige teaterfolk på Holbergs tid

MONTAIGU

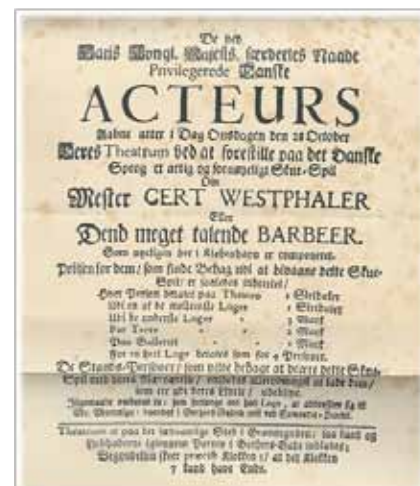
Franskmanden René de Montaigu 1661-1737, kom til Danmark i 1686, hvor han virkede som skuespiller ved Christian 5. hoftrup. Den blev dog opløst, men Montaigu forblev i landet, idet han i kraft af både fornemme forbindelser og sin udmærkede evne til at formulere sig skriftligt på fransk slog sig godt igennem. Han har givetvis forstået det danske sprog, men der findes ikke bevaret en eneste linje af ham skrevet på dansk. Man ved fra bevarede breve, hvori han har forsøgt at skrevet danske stednavne, at han ikke har behersket dansk skriftsprog. I 1701 fik Montaigu atter mulighed for at bruge sine evner inden for teater, da Frederik den fjerde besluttede sig for at genoplive den franske komedie. Montaigu modtog ordrer fra kongen og hoffet, virkede som skuespiller, iscenesætter, fordelte roller og ordnede den sceniske musik og dans. Derudover forfattede han en del af de obligatoriske hyldestprologer til den enevældige monarks ære i forbindelse med hofteatret. Montaigu foretog jævnligt rejser, især til Paris, hvor han dels så nye stykker med henblik på opførelse i Danmark og dels hyrede nye skuespillere til hoftruppen. På disse teaterture til Paris har han ligeledes kunnet finde inspiration, hvad angår spillestil og iscenesættelsesformer. Meget tyder på, at Montaigu har været en særdeles erfaren og dygtig teatermand. Han skriver i et brev til kongen før sin afrejse til Paris i 1707 skriver han således: "Jeg vil benytte denne lejlighed til at se de bedste af de nye komedier, og den måde, hvorpå de spilles, for at de kan blive præsenteret for Deres Majestæt, når jeg er vendt tilbage" I Epistel 447 beskriver Holberg Montaigu som: "En gammel anseelig fransk acteur, der i grund havde udstuderet teatret, og som var i stand til at danne gode acteurs."

MADAME MONTAIGU

René de Montaigu var gift med skuespillerinden Marie Magdalene de Montaigu, som levede 1692-1736. Hun var ligeledes medlem af Frederik den fjerdes franske hoftrup. Madame Montaigu var modsat sin mand tosproget, så hun har snildt kunnet fungere som den danske trups primadonna, idet hun har behersket dansk. Fra 1722 spillede hun i Teatret i Lille Grønnegade, hvor hun bl.a har spillet flere Pernille-roller. Hun har ligeledes, som den første, spillet hovedrollen Lucretia i Holbergs komedie Den Vægelsindede. Holberg skriver om hende i Just Justesens betænkning over komedier: " Udi denne komedie (Den Vægelsindede) er hovedpersonen en dame, der har seksten sind om dagen, hvilken karakter jo vanskeligere den er at forestille, jo større berømmelse har den givet Madame Montaigu, der har ført den så vel ud."

PILLOY

Frédéric Daniel Pilloy 1702-55 var søn af kongelig dansemester Frederik de Pilloy. Han var allerede som barn og helt ung en del af den franske hoftrup. Han kom til at udgøre en vigtig del af den danske trup. På Teatret i Lille Grønnegade spillede han ofte den unge elsker i de til dansk oversatte franske stykker, og spillede flere roller i Holbergs komedier f.eks. Baronen i Jeppe på Bjerget, Jean i Jean de France samt barselkvinden i Barselstuen 1723. Sidstnævnte rolle blev længe spillet af mænd. Da Komediehuset (Det senere Kgl. Teater) blev skabt i 1748, blev Pilloy en del af teatrets direktion, og blev således et bindeled mellem traditionen fra Lille Grønnegade og Det Kgl. Teater.

Teaterplakat fra Lille Grønnegade

Skriv en anmeldelse

Mens du ser forestillingen så gør dig nogle tanker om at du skal anmelder forestillingen efterfølgende. Observér så du kan fortælle bagefter.

“En anmeldelse er en personlig, faglig, vurderende refleksion over et værk”

Anmeldelsens fire, uundværlige elementer er grundlæggende ens for alle slags anmeldelser.”

- **Beskrivelse**
- **Fortolkning**
- **Perspektivering**
- **Vurdering**

Uddrag bogen “Begejstring og brutalitet - en guide til anmelderens rolle”

Beskrivelse

Fortæl om forestillingen så dem du skriver til kan forestille sig den uden at være der. Hvad er det for en forestilling? Hvem har lavet den? Hvem er med? Hvad foregår der? Hvad handler det om? Prøv at være medsansende, visuel og auditiv: Hvordan lyder det?, hvilke farver har det? Hvilke stemninger mærker man som publikum?

Fortolkning

Hvordan fortolker du det? Hvad synes du det handler om? Hvad får forestillingen dig til at tænke på? Paralleller og associationer.

Perspektivering

Hvilke paralleller synes du man kan drage til omverdenen, samfundet eller anden kunstarter. Eller til dit eget liv?

Vurdering

Hvordan synes du forestillingen lykkes? Ud fra hvilke parametre vurderer du som du gør. Vær fair, ordentlig og konstruktiv.

Kære underviser

I bogen BEGEJSTRING & BRUTALITET af anmelder med mere Anne Middelboe Christensen kan du læse meget mere om anmeldelsens grundprincipper og indhold. Om anmelderens tjekliste, anmeldelsen temperamenter, anmeldertyper, tilpasning til læseren med mere.

Bogen er udgivet på Informations Forlag.

Dette afsnit er frit efter bogen.

Arbejdsspørgsmål

Skriv din egen anmeldelse af JEPPE PÅ BJERGET.

Beskriv forestillingen, overvej hvor meget du vil inddrage dig selv i beskrivelsen af oplevelsen.

Fortolk forestillingen. Hvilke greb er der taget og hvorfor?

Perspektivér forestillingen i forhold til det samfund vi lever i, andet teater du har set.

Vurdér forestillingen, hvordan fungerer den? Hvad fungerer bedst? og så videre.

Prøv at finde anmeldelser fra forskellige aviser og se på hvordan de er opbygget. Find ud af hvordan din egen skal være.

Du kan også give forestillingen stjerner, hvis du har lyst.

Anmeldelser af Jeppe

citater fra anmeldelser af JEPPE PÅ BJERGET gennem tiden

Holberg selv om de første opførelser af JEPPE PÅ BJERGET i 1722:
"Den blev spillet første gang meget ilde, formodelst en Forvirring som samme Aften reisede sig blandt Acteurerne, men anden Gang alle Folk til Fornøjelse sær formedelst Personen Monsieur Garm, der agerer saa naturligt en Siellands Bonde"

Anmeldelse fra 1771

"Hr. Hortulan spille Jeppes Role ganske ypperlig; - dette kunde vi kuns ei lide hos ham, at han, da han sad ved Bordet, gjorde det, som Holberg vil have, at han skal tage Ridefogdens Kone på brystet."

Anmeldelse fra 1833

"For det ægte Comødiespil er det meget vigtigt at slige Mønstere fra den gamle Skuespillertid endnu findes. mange gode og characteristiske Træk overantvordes fra den ene skuespiller til den anden og adskilligt er formodentlig fra Holberg selv. Det er f. Ex. meget godt, at Jeppe klæder sig paa i den lange Monolog i første Akt, hvor han ellers vilde blive alt for ørkesløs. Den langsomme dovne Bevægelse hvormed det skeer, og den Maade hvorpaa han reder sine Haar, blot ved at slaae engang til dem med Hænderne, bidraher til Jeppes Characteristsisk."

Arbejdsspørgsmål

Prøv at finde andre anmeldelser af JEPPE PÅ BJERGET på Odense Teater. Er du enig med de andre anmeldere? Eller slet ikke? Hvorfor? Hvorfor ikke?

Prøv at spille skuespil

Arbejdsspørgsmål

På de næste sider kan du læse et uddrag af manuskriptet til JEPPE PÅ BJERGET.

Måske kan du prøve at spille teater. Fordel karaktererne og tænk over hvilke ting som kendetegner de forskellige karakterer. Hvem er de? Hvad vil de?

Måske kan I læse uddraget?

Hvordan forestiller du dig forestillingen bliver?

Sammenlign dine tanker før og efter du har set forestillingen

Uddrag af JEPPE PÅ BJERGET

FØRSTE AKT, SCENE 1

NILLE:

Jeg tror næppe der er så doven en slyngel i hele herredet som min mand; jeg kan knap nok få ham vågen, når jeg hiver ham ud af sengen ved håret. I dag ved jo den slyngel at det er torvedag, og dog alligevel ligger han og sover så længe.

Præsten, hr. Poul, sagde til mig for nylig: Nille! Du er alt for hård mod din mand, han er dog herre i huset, og det bør han også være. Men jeg svarede: Nej, min gode hr. Poul, hvis jeg lod min mand regere i huset ét år, så blev der hverken betalt afgift til herremanden eller bidrag til præsten, for på den tid ville han drikke alt det op, der var i huset. Skulle jeg lade den mand råde i huset, når han er parat til at sælge møbler og kone og børn, ja, sig selv med, for brændevin? Og så blev hr. Poul helt stille og strøg sig om munden.

Ridefogeden holder med mig og siger: Lillemor, du skal ikke tage dig af hvad præsten siger; godt nok står der i ritualen, at du skal adlyde din mand, men i dit fæstebrev, som er nyere end ritualen, dér står der at du skal holde din gård ved lige og betale din afgift, og det kan du ikke gøre, hvis du ikke hver dag hiver din mand i håret og tæsker ham til at arbejde.

Lige før trak jeg ham ud af sengen og gik ud i laden for at se hvordan det gik med arbejdet derude, og da jeg kom ind igen, sad han på stolen og sov med bukserne reverenter talt¹ hængende på det ene ben; og så måtte jo krabasken straks ned fra kroen og min gode Jeppe smøres, til han blev helt vågen igen. Det eneste han er bange for, det er Mester Erik, det kalder jeg krabasken.

Hej, Jeppe! Er din fæhund endnu ikke kommet i klæderne? Har du lyst til at tale med Mester Erik en gang til?
Hej, Jeppe, kom så her!

FØRSTE AKT, SCENE 2

(JEPPE. NILLE.)

JEPPE:

Jeg må jo have tid til at komme i tøjet Nille! Jeg kan da ikke gå til

byen som et svin, uden bukser og trøje.

NILLE:

Har sådan en skabehals ikke kunnet tage ti par bukser på, siden jeg vækkede dig i morges?

JEPPE:

Har du lagt Mester Erik fra dig, Nille?

NILLE:

Ja, jeg har, men jeg ved godt hvor jeg kan finde ham igen, hvis du ikke er hurtig. Hit med dig! Se, hvor han kryber. Hit med dig! Du skal til byen og købe mig to pund grøn sæbe; se, her har du penge til det. Men hør: hvis du ikke er tilbage her igen inden fire timer, så skal Mester Erik danse polka på din ryg.

JEPPE:

Hvordan skal jeg gå fire mil på fire timer, Nille?

NILLE:

Hvem siger du skal gå, din hanrej! Du skal løbe. Nu har jeg afsagt dommen, så kan du gøre hvad du vil.

FØRSTE AKT, SCENE 3

JEPPE: (alene)

Nu går den so ind og spiser frokost, og jeg stakkels mand skal gå fire mil og får hverken vådt eller tørt; kan nogen mand have sådan en forbandet kone, som jeg har? Jeg tror virkelig, at hun er søskendebarn til Lucifer. Folk siger nok her i herredet, at Jeppe drikker, men de siger ikke, hvorfor Jeppe drikker; for jeg fik ikke så mange hug i de ti år, jeg var i hæren, som jeg får på én dag af det slemme kvindfolk. Hun slår mig, ridefogeden driver mig til arbejdet som et dyr, og degnen gør mig til hanrej. Skulle jeg så ikke drikke? Skulle jeg ikke bruge de midler, som naturen giver os til at bortdrive sorg med? Hvis jeg var en tosse, så gik den slags mig ikke sådan på, så drak jeg heller ikke; men det er en vedtagne ting, at jeg er en kløgtig mand, og derfor føler jeg den slags mere end andre, og derfor må jeg også drikke.

Min nabo, Mons Christoffersen, siger tit til mig, eftersom han er min gode ven: Fanden fare i din tykke mave, Jeppe! Du skulle tage og slå fra dig, så blev kællingen nok god. Men jeg kan ikke slå fra mig af tre grunde. For det første, fordi jeg har ikke mod til det. For det andet, fordi der er den forbandede Mester Erik som

hænger bag sengen, og ham kan min ryg ikke tænke på uden han må græde. For det tredje, fordi jeg, uden at rose mig selv, er et ejegodt gemyt, og en god kristen, som aldrig er ude på at hævne mig, ikke engang på degnen, som sætter det ene horn i panden på mig efter det andet; for jeg betaler ham endda hvad han skal have hver jul, påske og pinse, skønt han ikke har så megen ære at han kan give mig ét krus øl hele året. Intet gik mig mere til hjertet end de spydige ord, han sagde til mig sidste år; for da jeg fortalte, at en vild tyr, der aldrig frygtede noget menneske, var blevet bange for mig, så svarede han: Kan du ikke begribe det, Jeppe? Tyren så, at du havde større horn end den selv havde, og derfor syntes den ikke det var tilrådeligt at stanges med sin overmand.

Jeg kræver jer til vidne, godtfolk, om ikke sådanne ord kan gå en ærlig mand til marv og ben. Jeg er dog så skikkelig, at jeg aldrig har ønsket livet af min kone. Tværtimod, da hun lå syg af gulsot i fjor, da ønskede jeg at hun måtte leve; thi eftersom Helvede allerede er fuldt af onde kvinder, så ville Djævelen måske sende hende tilbage igen, og så blev hun endnu værre end hun er. Men hvis degnen døde, så ville det glæde mig, både på mine egne vegne og på andres; for han gør mig kun fortræd, og han er ikke til nogen nytte for menigheden. Han har ingen lærdom, for han dur ikke til at holde den mindste tone, endsige til at støbe et ærligt voksllys. Næh, hans forgænger, Christoffer, det var en anden karl. Hans tro var stærk. Han holdt en salmetone længere end tolv degne i sin tid, sådan en stemme havde han. Engang besluttede jeg dog at give degnen igen, det var da Nille selv stod og hørte på, at han kaldte mig en hanrej, og jeg sagde: Fanden være din hanrej, Mads Degn! Men hvad skete der? Mester Erik måtte straks ned af væggen og lægge sig imellem, og da blev min ryg så dygtigt gennembanket af min hustru, at jeg måtte bede degnen om forladelse og takke ham for, at han, som en velstuderet mand, ville gøre mit hus den ære. Siden den tid har jeg aldrig tænkt på at gøre modstand.

Ja, ja, Mons Christoffersen! Du og andre bønder kan sagtens snakke, når jeres koner ikke har nogen Mester Erik liggende bag sengen. Hvis jeg kunne ønske noget her i verden, så ville jeg be' til, enten at min kone ingen arme havde, eller jeg ingen ryg; for munden må hun gerne bruge, så meget som hun gider. Men jeg må ind til Jakob Skomager på vejen, han kan nok give mig for en skilling brændevin på kredit; for jeg må have noget at læske mig på. Hej, Jakob Skomager! Er du stået op? Luk op, Jakob!

Praktisk guide til Odense Teater

Hvornår skal jeg komme?

Sørg for at komme i god tid. Når klokken ringer, bedes du finde din plads. Forestillingen begynder præcist og dørene bliver lukket, når forestillingen går i gang for ikke at forstyrre publikum og skuespillere. Hvis du kommer for sent, kan du ikke regne med at komme ind.

Hvor skal jeg hænge mit overtøj?

Tasker og overtøj skal hænges i garderoben. Garderoben er på eget ansvar.

Skal man opføre sig på en bestemt måde i teatret?

Teater er en oplevelse, som du har sammen med mange andre mennesker. Undgå højlydt samtale og sluk for din mobil. Mobilen skal slukkes helt, da en tændt mobil kan forstyrre både de andre tilskuere samt skuespillerne på scenen.

Teater er et samspil mellem scene og publikum. Det foregår live lige foran dine øjne. Det er levende mennesker, der spiller for levende mennesker. Publikum er med til at skabe den rette stemning i rummet, så du må gerne klappe, grine eller græde, det bliver forestillingen kun bedre af.

Fotografering er ikke tilladt i salen. Heller ikke med din iphone

Må jeg spise og drikke i teatret?

Madpakker kan spises i Sukkerkogeriets forhal eller i Billetkontorets foyer. Fjern selv affald. Madpakker og medbragte drikkevarer må ikke spises i salen eller i teatrets barområde.

Det er muligt at købe frugt, slik og drikkevarer i teatrets bar. Drikkevarer og chipsposer må ikke medbringes i salen. Slik må gerne medbringes (brug knitrefri poser). Når I forlader jeres pladser, skal I fjerne eventuelt affald og slå sædet op, så alle kan komme ud.

Mød en skuespiller inden forestillingen

Få en kort introduktion til stykket og det at gå i teatret ved én af de medvirkende i stykket før forestillingen.

For information og tilmelding kontakt kommunikationsmedarbejder Line Hede Simonsen / tlf. 63 13 92 53 / presse3@odense-teater.dk

Teater er levende mennesker, der spiller for levende mennesker.